

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ

Στέφανος Κωνσταντινίδης
(επιμέλεια)

Η ελληνογλώσση εκπαίδευση στον Καναδά

Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., ΡΕΘΥΜΝΟ 2001

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ: ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΔΑΜΑΝΑΚΗΣ

- Αριθμός 2 -

© Πανεπιστήμιο Κρήτης
Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε.
Εργαστήριο Διαπολιτισμικών
και Μεταναστευτικών Μελετών
(Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.)
Πανεπιστημιούπολη Ρεθύμνου
74 100 Ρέθυμνο
Τηλέφωνα: 0831 - 77635, 77605
Fax: 0831 - 77636
e-mail: ediamme@edc.uoc.gr
www.uoc.gr/diaspora
www.ediamme.edc.uoc.gr

Το έργο χρηματοδοτείται από εθνικούς
πόρους και την Ευρωπαϊκή Ένωση
στα πλαίσια του Β' και Γ' ΚΠΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ Δ.Ε.
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ
& ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
(Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.)

ΠΑΙΔΕΙΑ ΟΜΟΓΕΝΩΝ

Επιστημ. Υπεύθυνος Έργου: Μιχάλης Δαμανάκης

Χρηματοδότηση: Ευρωπαϊκή Ένωση
Υπουργείο Εθνικής Παιδείας
και Θρησκευμάτων

Φορέας παρακολούθησης: Ε.Υ.Δ. ΕΠΕΑΕΚ

Φορέας υλοποίησης: Πανεπιστήμιο Κρήτης
Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε.
Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και
Μεταναστευτικών Μελετών
(Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.)

Επιμέλεια τόμου: Στέφανος Κωνσταντινίδης

Σελιδοποίηση τόμου: Κωνσταντίνα Μεταξά

Εξώφυλλο τόμου: Κωνσταντίνα Μεταξά

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	Σελ. 8
Εισαγωγή	Σελ. 15
Προλεγόμενα I	Σελ. 17
Στόχοι της Μελέτης	
Προλεγόμενα II	Σελ. 21
Καναδάς η χώρα υποδοχής	
Κεφάλαιο 1	Σελ. 25
Μεθοδολογία της μελέτης	
Κεφάλαιο 2	Σελ. 31
Η ελληνική παρουσία στον Καναδά	
Κεφάλαιο 3	Σελ. 51
Κοινωνικοί χώροι χρήσης της ελληνικής γλώσσας	
Κεφάλαιο 4	Σελ. 71
Φορείς και μορφές της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης	
Κεφάλαιο 5	Σελ. 85
Δίγλωσση και τρίγλωσση εκπαίδευση (ημερήσια σχολεία)	
Κεφάλαιο 6	Σελ. 191
Αναλυτικά προγράμματα και διδακτικά υλικά	
Κεφάλαιο 7	Σελ. 205
Χαρακτηριστικά μαθητικού πληθυσμού	
Κεφάλαιο 8	Σελ. 217
Διδακτικό προσωπικό	
Κεφάλαιο 9	Σελ. 227
Οι γονείς	
Συμπεράσματα- Προτάσεις	Σελ. 245

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το μέγεθος και η σημασία της νεοελληνικής διασποράς ποικίλλουν από περίοδο σε περίοδο. Ιδιαίτερα μετά τη «μικρασιατική καταστροφή», την ανταλλαγή των πληθυσμών και τη συνακόλουθη συρρίκνωση του ελληνισμού δημιουργήθηκε και καλλιεργήθηκε στον ελλαδικό χώρο η ιδεολογία της εθνικής ομοιογένειας, πράγμα που, σε συνδυασμό και με τις ψυχοπολεμικές καταστάσεις που ακολούθησαν την έκβαση του δευτέρου παγκόσμιου πολέμου, συνέβαλε στη σε μεγάλο βαθμό παραμέληση του ελληνισμού της διασποράς, και ιδιαίτερα εκείνου των χωρών της Μαύρης Θάλασσας, από το εθνικό κέντρο.

Η μαζική αποδημία 1,2 εκατομμυρίων Ελλήνων κατά τις δεκαετίες του 1950, 1960 και εν μέρει 1970 δημιούργησε, ωστόσο, μια νέα κατάσταση και ένα νέο απόδημο ελληνισμό, κυρίως στην Αυστραλία, στον Καναδά, στις ΗΠΑ και στη Γερμανία.

Ο «ιστορικός ελληνισμός της διασποράς», από τη μια – ο οποίος λόγω της μακροαίωσης παραμονής του σε εδάφη εκτός της νεοελληνικής επικράτειας τα θεωρεί πλέον ως πατρογονικά του εδάφη, χωρίς ωστόσο να παραιτείται του προσανατολισμού του προς το εθνικό κέντρο – και από την άλλη ο «απόδημος ελληνισμός», δημιούργημα της μαζικής αποδημίας κυρίως κατά το δεύτερο ήμισυ του 20ού αιώνα, συγκροτούν σήμερα το σώμα της νεοελληνικής διασποράς, την οποία το εθνικό κέντρο φαίνεται να ανακαλύπτει εκ νέου.

Μετά την πτώση της χούντας, το 1974, οι κυβερνήσεις της Νέας Δημοκρατίας επεδίωξαν να επουλώσουν τις πληγές που άφησε η εφτάχρονη δικτατορία και στον απόδημο ελληνισμό και να αποκαταστήσουν τη σχέση του με το εθνικό κέντρο. Οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ, στη συνέχεια, επεδίωξαν να διευρύνουν και να εδραιώσουν αυτή τη σχέση και να δημιουργήσουν ένα κοινό πλαίσιο δράσης για τον ελλαδικό ελληνισμό και τον ελληνισμό της διασποράς.

Η δημιουργία της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Απόδημου Ελληνισμού στο ελληνικό κοινοβούλιο, η ίδρυση του Συμβουλίου Απόδημου Ελληνισμού και η δημιουργία πολλών δικτύων στα πλαίσιά του αποτελούν δείγματα για το ενδιαφέρον του μητροπολιτικού κέντρου, καθώς και τη διαμορφούμενη συναινετική εθνική στρατηγική των συντεταγμένων πολιτικών δυνάμεων της Ελλάδας για τον ελληνισμό της διασποράς.

Η αναγκαιότητα μιας κοινής στρατηγικής και η προώθηση μιας νέας σχέσης μεταξύ μητροπολιτικού κέντρου και διασποράς στη βάση της ισοτιμίας και της αμοιβαιότητας, φαίνεται να γίνονται κατανοητά απ' όλες τις πλευρές, δεδομένου ότι στο διαμορφούμενο παγκόσμιο περιβάλλον η επικοινωνία, οι σχεδιασμοί και η υλοποίησή τους δεν λαμβάνουν πλέον χώρα σε εθνικά πλαίσια, αλλά είτε σε υπερεθνικούς σχηματισμούς, όπως είναι, για παράδειγμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση είτε σε παγκόσμιο επίπεδο.

Για τους απανταχού Έλληνες η παγκοσμιοποίηση δεν αποτελεί απειλή, αλλά πρόκληση, δεδομένου ότι ο ελληνισμός ήταν παγκοσμιοποιημένος πριν την παγκοσμιοποίηση. Ζητούμενο, βέβαια, είναι μια νέα σχέση μεταξύ των απανταχού Ελλήνων και μια κοινή στρατηγική που θα τους επιτρέπει να λειτουργούν στο παγκόσμιο γίγνεσθαι όχι μόνο ως «συναισθηματική πολιτισμική κοινότητα», αλλά και ως κοινότητα με υλική βάση, με στέρεα δίκτυα επικοινωνίας και με αρχές και αξίες που της διασφαλίζουν μια ειρηνική και δημιουργική συνύπαρξη με τους λοιπούς λαούς της γης.

Είναι προφανές ότι στην αποσαφήνιση αυτού του ζητούμενου, δηλαδή της κοινής στρατηγικής για το μέλλον, συμβάλλουν η γνώση του παρελθόντος και η συνακόλουθη αυτογνωσία, από τη μια, και η εκπαίδευση από την άλλη.

Το πρόγραμμα «Παιδεία Ομογενών»¹, στα πλαίσια του οποίου καταρτίστηκε και η παρούσα μελέτη, ασχολείται κυρίως με την εκπαίδευση στην ελληνική διασπορά. Επειδή, όμως, η εκπαίδευση δεν λειτουργεί σ' ένα κενό, αλλά κάτω από συγκεκριμένες κοινωνικές, οικονομικές, θεσμικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες, οι οποίες είναι με τη σειρά τους ιστορικό προϊόν, ασχοληθήκαμε στα πλαίσια των μελετών που καταρτίσαμε στην πρώτη φάση του προγράμματος (σχολικό έτος 1997/98) και με την ανάλυση αυτών των συνθηκών.

Συγκεκριμένα, με το ξεκίνημα του προγράμματος Παιδεία Ομογενών, τον Ιούνιο του 1997, συγκροτήθηκε ένα δίκτυο από ελλαδίτες επιστήμονες και επιστήμονες ελληνικής καταγωγής, οι οποίοι ζουν και εργάζονται στο εξωτερικό. Αυτοί οι επιστήμονες επεξεργάστηκαν ένα πλαίσιο, μέσα στο οποίο έπρεπε να καταρτισθούν μελέτες², που θα αφορούσαν στους ακόλουθους τομείς:

⁽¹⁾ Το πρόγραμμα «Παιδεία Ομογενών» στοχεύει στη διατήρηση, την καλλιέργεια και την προώθηση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού τόσο σε μαθητές ελληνικής καταγωγής που ζουν στο εξωτερικό και φοιτούν σε σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όσο και σε αλλόφωνους μαθητές που επιθυμούν να μάθουν την ελληνική γλώσσα. Στόχοι του είναι επίσης η επιμόρφωση των αποσπώμενων και των ομογενών εκπαιδευτικών, η υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων για ομογενείς μαθητές και, τέλος, η δημιουργία δικτύων επικοινωνίας και βάσεων δεδομένων μέσα από το διαδίκτυο.

⁽²⁾ Χρησιμοποιούμε τον όρο μελέτη και όχι έρευνα, επειδή, σύμφωνα με τις προδιαγραφές του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (Κ.Π.Σ.), στο πλαίσιο προγραμμάτων, όπως είναι το Παιδεία Ομογενών, δε χρηματοδοτούνται καθαρά ερευνητικές δραστηριότητες. Είναι όμως δυνατή η διεξαγωγή εφαρμοσμένων μικροερευνών που υπηρετούν την επίτευξη των στόχων του εκάστοτε έργου και δεν υπερβαίνουν τα όριά του.

- στην αξιολόγηση και αξιοποίηση του υπάρχοντος εκπαιδευτικού υλικού,
- στις δυνατότητες προώθησης της ελληνικής ως ξένης γλώσσας σε αλλόφωνους (ανάπτυξη στρατηγικών)
- στις δυνατότητες εφαρμογής δίγλωσσων εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε σχολεία στις χώρες υποδοχής,
- στις συνθήκες διεξαγωγής της ελληνόγλωσσης διδασκαλίας στο εξωτερικό (θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο),
- στους φορείς ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης,
- στις κοινωνικοπολιτισμικές και γλωσσικές προϋποθέσεις (επίπεδα γλωσσομάθειας) των μαθητών,
- στους κοινωνικούς χώρους χρήσης της ελληνικής,
- στη σύνθεση και λειτουργία της οικογένειας,
- στους λόγους αποχής των μαθητών από τα Τμήματα Διδασκαλίας της Ελληνικής και σε στρατηγικές περιορισμού της διαρροής τους,
- στις κατηγορίες (τύπους) εκπαιδευτικών,
- στις επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών κατά κατηγορία.

Πιο συγκεκριμένα, κάθε μελέτη όφειλε να είναι δομημένη στα εξής μέρη (κεφάλαια):

1. Στόχοι της Μελέτης

(Οι στόχοι της μελέτης πρέπει να εξυπηρετούν τις τρεις δράσεις του Τ.Δ.Ε. Παιδεία Ομογενών)

2. Μεθοδολογία της μελέτης

(ποσοτικές και ποιοτικές προσεγγίσεις των δεδομένων)

3. Η παρουσία των Ελλήνων στη χώρα...

- *Ιστορική εξέλιξη:*
(Πότε πήγαν, ποιοι, πώς, γιατί στη/στο... κ.τ.λ., εξέλιξη των αριθμών)
- *Κοινωνικοπολιτισμική σύνθεση του ελληνικού πληθυσμού σήμερα:*
(επάγγελμα, απασχόληση, μορφωτικό επίπεδο, μικτοί γάμοι κ.τ.λ.)
- *Τόπος/τόποι κατοικίας*
- *Οργάνωση της παροικίας/των παροικιών:*
(κοινότητες, διάφοροι σύλλογοι, ομοσπονδίες συλλόγων κ.τ.λ.)
- *Παρουσία στα ΜΜΕ, πολιτιστική ζωή*
- *Εκκλησία*

4. Κοινωνικοί χώροι (γλωσσικές επικράτειες) χρήσης της ελληνικής γλώσσας

5. Φορείς και Μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης.

(Τμήματα Μητρικής Γλώσσας, ελληνικά σχολεία, δίγλωσσα σχολεία, απογευματινά, Σαββατιανά κ.τ.λ.)

5.1 Δίγλωσσα προγράμματα (μοντέλα) εκπαίδευσης

5.2 Οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης

6. Αναλυτικά προγράμματα και διδακτικό υλικό

7. Χαρακτηριστικά του μαθητικού πληθυσμού

(κοινωνικοπολιτισμικές, μαθησιακές και γλωσσικές προϋποθέσεις των μαθητών, λόγοι μη φοίτησης σε Τμήματα Ελληνόγλωσσης Εκπαίδευσης κ.τ.λ.)

8. Διδακτικό προσωπικό

(διάφοροι τύποι δασκάλων, προφίλ των δασκάλων, επιμορφωτικές ανάγκες κ.τ.λ.)

9. Γονείς

9.1 Συλλογικά όργανα γονέων και ο ρόλος τους

9.2 Τύποι οικογενειών

9.3 Ο ρόλος της οικογένειας σε σχέση με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση

10. Συμπεράσματα προτάσεις

Οι ερευνητές όφειλαν επίσης να προχωρήσουν στην επεξεργασία τυπολογιών που θα τεκμηριώνονταν εμπειρικά και θα αναφέρονταν στους τύπους/μορφές:

α) της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης

β) της οικογένειας

γ) των μαθητών

δ) των δασκάλων

ε) του διδακτικού υλικού

Το εμπειρικό υλικό που συγκεντρώθηκε στα πλαίσια αυτών των μελετών αξιοποιήθηκε από τις ομάδες παραγωγής διδακτικού υλικού κατά τα επόμενα έτη λειτουργίας του προγράμματος Παιδεία Ομογενών.

Ήδη, όμως, το δεύτερο ήμισυ του έτους 1998 επιχειρήθηκε και μια πρώτη σύνθεση των αποτελεσμάτων των μελετών. Αυτή η συνθετική προσπάθεια οδήγησε το έτος 1999 στην έκδοση ενός συλλογικού τόμου με τον τίτλο: *Παιδεία Ομογενών. Θεωρητικές και εμπειρικές προσεγγίσεις*. Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Ρέθυμνο.

Ο τόμος αυτός ο οποίος παρέχει μια εποπτική εικόνα για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση σε 10 χώρες (Καναδά, ΗΠΑ, Αργεντινή, Αυστραλία, Βρετανία, Γερμανία, Βέλγιο, Γαλλία, Σουηδία, Αλβανία) και χρησιμοποιείται ως επιμορφωτικό υλικό για τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν την Ελληνική στο εξωτερικό. Είναι ουσιαστικά ο πρώτος τόμος της σειράς: ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ.

Τα βιβλία που εκδίδονται σ' αυτή τη σειρά διαφοροποιούνται από τις λοιπές επιστημονικές εκδόσεις στα πλαίσια του έργου Παιδεία Ομογενών ως προς το ότι το περιεχόμενό τους αναφέρεται στις παροικίες των Ελλήνων και ιδιαίτερα στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση σε συγκεκριμένες χώρες διαμονής.

Η συγκεκριμένη σειρά έχει ως κύριο στόχο της, με επίκεντρο την εκπαίδευση, να συμβάλει στη μελέτη και την κατανόηση της ιστορίας της ελληνικής διασποράς. Γι' αυτό και η ιστορική διάσταση κυριαρχεί στις σχετικές αναλύσεις. Συγχρόνως, όμως, επιχειρούνται και συγχρονικές αναλύσεις που είναι αναγκαίες για τη βελτίωση και την προώθηση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη διασπορά.

Οι μελέτες για τις διάφορες χώρες δεν είναι ομοιογενείς μεταξύ τους, παρ' όλο που κινήθηκαν στο πλαίσιο που προαναφέρθηκε. Αυτή η διαφοροποίηση οφείλεται τόσο στις ιδιαιτερότητες και στα προβλήματα κάθε χώρας, όσο και στο ερευνητικό δυναμικό που διέθετε κάθε χώρα κατά την κατάρτιση των μελετών.

Εκτός τούτου, σε ορισμένες χώρες, όπως για παράδειγμα στην Αυστραλία και τη Γερμανία, διαθέταμε ήδη πρόσφατες εξειδικευμένες έρευνες, τις οποίες συμπεριλάβαμε και αξιοποιήσαμε κατά την κατάρτιση των μελετών.

Έτσι οδηγούμαστε εκ των πραγμάτων άλλοτε σε δημοσιεύσεις εποπτικές, όπως για παράδειγμα, αυτή για την «Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στον Καναδά» και άλλοτε σε εξειδικευμένες, όπως εκείνη που αφορά στην «Εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας για τα παιδιά των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία (1975-1985)».

Πρόθεση μας, ωστόσο, είναι οι εκδόσεις για κάθε χώρα, εφόσον αυτές είναι περισσότερες, να οδηγήσουν στη δημιουργία μιας κατά το δυνατό πληρέστερης εικόνας για την εκάστοτε ελληνόγλωσση εκπαίδευση.

Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση δεν εξαντλείται φυσικά στην εκπαίδευση των μαθητών ελληνικής καταγωγής, αλλά αφορά και στους αλλόφωνους μαθητές της εκάστοτε χώρας διαμονής, οι οποίοι μαθαίνουν Ελληνικά.

Εντούτοις, το μεγαλύτερο μέρος των μελετών αναφέρεται στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση των μαθητών ελληνικής καταγωγής, δεδομένου ότι αυτοί αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία.

Σ' ό,τι αφορά τις επιμέρους μελέτες στον παρόντα τόμο ας σημειωθεί ότι αυτές έρχονται να καλύψουν, εν μέρει, ένα πολύ μεγάλο κενό στη σχετική ελληνόγλωσση βιβλιογραφία. Η παρουσία των Ελλήνων στον Καναδά και ειδικότερα η ελληνόγλωσση εκπαίδευση σ' αυτή τη χώρα έχουν γίνει αντικείμενο μελέτης στο παρελθόν, και όπως προκύπτει και από τη

σχετική βιβλιογραφία του παρόντος τόμου υπάρχουν δημοσιεύσεις, οι οποίες όμως είναι, κατά κανόνα, αγγλόγλωσσες.

Ως ισχυρό σημείο του συλλογικού τόμου θεωρούμε την εποπτική εικόνα που δίδει στον αναγνώστη. Η ερευνητική ομάδα του Καναδά, με επικεφαλής τον Στέφανο Κωνσταντινίδη και αναπληρωτή του τον Παναγιώτη Τσίμπο, καθηγητές και οι δύο σε καναδικά Πανεπιστήμια, τήρησε το πλαίσιο που συμφωνήσαμε τον Ιούνιο του 1997 στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, στο Ρέθυμνο, και συνέταξε τις επιμέρους μελέτες σύμφωνα μ' αυτό.

Στη συνέχεια με αρκετό κόπο και συστηματικότητα προχώρησε στην παρούσα συνθετική εργασία. Έτσι ο αναγνώστης έχει την ευχέρεια να αντλήσει πληροφορίες τόσο για το γενικό πλαίσιο της κοινωνικοπολιτισμικής, πολιτικής και εν μέρει οικονομικής ζωής των Ελλήνων στον Καναδά, όσο και για επιμέρους τομείς όπως: παροικιακές οργανώσεις, οικογένεια, μορφές εκπαίδευσης κ.τ.λ.

Βέβαια, η εποπτικότητα που χαρακτηρίζει τον παρόντα συλλογικό τόμο αποβαίνει σ' ορισμένες περιπτώσεις σε βάρος εξειδικευμένων αναλύσεων και πληροφοριών, που ενδεχομένως θα επιθυμούσε να έχει ο αναγνώστης. Ελπίζουμε να μας δοθεί η δυνατότητα στο μέλλον να ξαναδουλέψουμε το πλούσιο εμπειρικό υλικό που έχουμε συγκεντρώσει από τον Καναδά και να προχωρήσουμε και σε εξειδικευμένες δημοσιεύσεις.

Η εμμονή των συγγραφέων στην ιστορική διάσταση των τομέων και των θεμάτων που μελετούν, προσδίδει στον παρόντα τόμο το χαρακτήρα ενός ιστορικού τεκμήριου. Και βέβαια, ο ίδιος ο τόμος δεν αποτελεί ιστορικό τεκμήριο. Εμπεριέχει, όμως, ιστορικά τεκμήρια και παραπέμπει σε πηγές όπου αυτά υπάρχουν, και από την άλλη αναλύει και αναδεικνύει ιστορικές εξελίξεις αναγκαίες για την κατανόηση της μέχρι τώρα πορείας του καναδικού ελληνισμού. Η σταδιακή μετάβαση, για παράδειγμα, από τις ενοριακές, θρησκευτικές στις κοινοτικές, λαϊκές μορφές οργάνωσης, ή αλλιώς από την «κοινότητα-ενορία» στην «αστική κοινότητα», αποτελεί μια θεμελιακή εξέλιξη, η οποία έχει άμεσες επιπτώσεις και στην εκπαίδευση (βλ. κεφ. 4).

Όπως προκύπτει από τις αναλύσεις του παρόντος τόμου, η ελληνόγλωσση εκπαίδευση, και γενικότερα ο ελληνισμός του Καναδά, βρίσκεται σε μια κρίσιμη εξελικτική καμπή:

- δεν είναι μόνο ο βορειοαμερικανικός τρόπος ζωής που διεισδύει όλο και περισσότερο στην οικογένεια και την παροικία, παρά τις αντιστάσεις της πρώτης γενιάς,
- δεν είναι μόνο πως η πρώτη γενιά «γέρασε» και αποσύρεται φυσιολογικά από τις παροικιακές οργανώσεις, χωρίς όμως να καλύπτεται πάντα το κενό από τη δεύτερη γενιά,
- δεν είναι μόνο τα εσωτερικά, παροικιακά προβλήματα και οι συνακόλουθες, δυσλειτουργίες,

- δεν είναι μόνο τα σύνθετα προβλήματα των διαφόρων μορφών ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης, αλλά είναι και η διεθνής συγκυρία που θέτει τους «Ελληνοκαναδούς» μπροστά σε νέες αναζητήσεις για την ταυτότητά τους και για το μέλλον τους.

Ο ελληνισμός του Καναδά συζητά, ίσως όσο κανένα άλλο μέρος του ελληνισμού, συνολικά και σφαιρικά τα ζητήματα του παρόντος και του μέλλοντός του. Και μ' αυτή την έννοια ο παρών τόμος αποτελεί μια αντανάκλαση αυτής της σφαιρικότητας.

Αυτή η σφαιρική προσέγγιση και η αναζήτηση μιας συνολικής στρατηγικής μπορεί να είναι δύσκολες διαδικασίες, αποτελούν όμως συγχρόνως ένα είδος εγγύησης για το μέλλον αυτού του ζωτικού μέρους της ελληνικής διασποράς.

Ρέθυμνο, Οκτώβριος 2001

Μιχάλης Δαμανάκης
Επιστημονικός Υπεύθυνος
του έργου Παιδεία Ομογενών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μελέτη για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στον Καναδά εντάσσεται στα πλαίσια του έργου «Παιδεία Ομογενών» που έχει αναλάβει το Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών (Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.) του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης με επιστημονικό υπεύθυνο τον καθηγητή Μιχάλη Δαμανάκη. Την ευθύνη της μελέτης για τον Καναδά είχε το Κέντρο Ελληνικών Ερευνών Καναδά (Κ.Ε.Ε.Κ.) με συντονιστή το διευθυντή του, καθηγητή Στέφανο Κωνσταντινίδη.

Για το σκοπό αυτό συγκροτήθηκε η Ερευνητική Ομάδα Καναδά υπό την αιγίδα του Κ.Ε.Ε.Κ. στην οποία συμμετείχαν εκτός από το διευθυντή του καθηγητή Στέφανο Κωνσταντινίδη, ο καθηγητής κοινωνιολογίας Παναγιώτης Τσίμπος που ασκούσε χρέη αναπληρωτή συντονιστή, ενώ συμμετείχαν από το Οντάριο οι Γιώργος Πηγαδάς, διδάκτορας γλωσσολογίας (ερευνητής), Θεόδωρος Τζαλαλής, διδάκτορας στην οικονομία της παιδείας (ερευνητής), Στέφανος Κουρκουλάκος, φοιτητής (βοηθός ερευνητής) και στο Κεμπέκ οι Φώτης Κομπορόζος, εκπαιδευτικός, Μ.Α, στη γλωσσολογία (ερευνητής), Ελευθερία Παπαμιχαήλ, φιλόλογος-εκπαιδευτικός (ερευνητρια) και Αγγελίνα Δελλή, φοιτήτρια (βοηθός ερευνητρια). Ο Λεωνίδας Μπόμπας (διδάκτορας παιδαγωγικής) συμμετείχε επίσης στη μελέτη σαν ερευνητής.

Για τη μελέτη αυτή το Κέντρο Ελληνικών Ερευνών Καναδά είχε την βοήθεια του καθηγητή Γιάννη Φιλιπούση (διδάκτορα φιλοσοφίας), της κοινωνιολόγου και νομικού Θάλειας Τάσου, της Μαρίας Ξενικάκη (εκπαιδευτικού), του Δημήτρη Λυγουριάτη (εκπαιδευτικού, διευθυντή των σχολείων της Ελληνικής Ομοσπονδίας Γονέων και Κηδεμόνων), του Θεόδωρου Μανιάκα (διδάκτορα γλωσσολογίας), της Εύας Κεχαγιά διδάκτορας γλωσσολογίας και καθηγήτριας στο πανεπιστήμιο McGill, του Παναγιώτη Κλειβοκιώτη (εκπαιδευτικού-διευθυντή Σαββατιανών Σχολείων της Ελληνικής Κοινότητας Μοντρεάλ) και του Σπύρου Βολονάκη, εκπαιδευτικού, διευθυντή του Γραφείου Παιδείας της Ιερής Μητρόπολης Καναδά.

Η μελέτη για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση εκτός Κεμπέκ και Οντάριο, έγινε από τους Παναγιώτη Τσίμπο και Στέφανο Κωνσταντινίδη. Το τμήμα της μελέτης για τη δίγλωσση και τρίγλωσση εκπαίδευση έγινε με ευθύνη των Λεωνίδα Μπόμπα και Στέφανου Κωνσταντινίδη με τη συμμετοχή της Ελευθερίας Παπαμιχαήλ.

Για την μελέτη αυτή βοήθησαν επίσης, θέτοντας στη διάθεση του Κέντρου Ελληνικών Ερευνών Καναδά τα αρχεία τους, η Ελληνική Πρεσβεία στην Οτάβα και το

Γενικό Προξενείο της Ελλάδας στο Μοντρεάλ, οι Ελληνικές Κοινότητες Τορόντο, Βανκούβερ, Λαβάλ και Μοντρεάλ, η Ελληνική Ομοσπονδία Γονέων και Κηδεμόνων-Μοντρεάλ καθώς και μια σειρά από άλλους φορείς της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης που θα ήταν δύσκολο να τους αναφέρουμε όλους.

Διάφορα άλλα άτομα, διευθυντές σχολείων, εκπαιδευτικοί, γονείς, παράγοντες των παροικιών του Καναδά και οι μαθητές που πήραν μέρος στην έρευνα βοήθησαν επίσης το έργο μας.

Σ' όλους όσους βοήθησαν γι' αυτή τη μελέτη, οργανισμούς ή άτομα καθώς και στους συνεργάτες του όλου εγχειρήματος εκφράζονται θερμές ευχαριστίες. Χωρίς τη βοήθειά τους δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί η παρούσα μελέτη. Εξυπακούεται πάντως πως η ευθύνη για την παρούσα μορφή της ανήκει αποκλειστικά στο γράφοντα αφού η σύνθεση της μελέτης κι η τελική μορφή που πήρε έγινε με δική του ευθύνη. Αυτό φυσικά δεν σημαίνει ότι παραγνωρίζεται η προσφορά των συνεργατών που αναφέρθηκαν παραπάνω. Ιδιαίτερη άλλωστε μνεία για την προσφορά του καθενός θα γίνει και στα επόμενα κεφάλαια.⁽¹⁾ Σημειώνουμε ιδιαίτερα πως η σύνθεση-σύνταξη του κεφαλαίου για τη δίγλωσση-τριγλωσση εκπαίδευση έγινε από το Λεωνίδα Μπόμπα με ελάχιστες παρεμβολές- παρεμβάσεις από το γράφοντα.

Χρονολογικά η μελέτη έγινε κατά κύριο λόγο μεταξύ Σεπτεμβρίου 1997 και Μαρτίου 1998. Κάποια επιπρόσθετα -πολύ περιορισμένα- στοιχεία προστέθηκαν στην περίοδο 1998-2000.

Βεβαίως συναντήσαμε δυσκολίες, βεβαίως τα προβλήματα της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στον Καναδά καθώς και αυτά των παροικιών είναι πολλά και δύσκολα. Προχωρήσαμε όμως έχοντας στο νου και την ψυχή μας τους στίχους του ποιητή:

*Έχει άτοπα πολλά, βεβαίως και δυστυχώς, η Αποικία
Όμως, υπάρχει τι το ανθρώπινον χωρίς ατέλεια;
Και τέλος πάντων, να, τραβούμε εμπρός*

Κωνσταντίνος Καβάφης

**Στέφανος Κωνσταντινίδης
Μοντρεάλ, Σεπτέμβριος 2001**

Σημειώσεις

⁽¹⁾ Εξάλλου, τα επόμενα αυτούσια τμήματα της μελέτης όπως παρουσιάστηκαν από τους διάφορους ερευνητές και βασικά εμπειρικά υλικά βρίσκονται κατατεθειμένα στο Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., στο Πανεπιστήμιο Κρήτης.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ Ι
ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Στέφανος Κωνσταντινίδης

Το έργο «Παιδεία Ομογενών» στοχεύει στη διατήρηση, την καλλιέργεια και την προώθηση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού τόσο σε μαθητές ελληνικής καταγωγής που ζουν εκτός των ελλαδικών συνόρων και φοιτούν σε σχολεία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όσο και σε αλλόφωνους μαθητές που επιθυμούν να γίνουν κοινωνοί του ελληνικού πολιτισμού και να μάθουν την ελληνική γλώσσα.

Όσον αφορά τον Καναδά οι στόχοι παραμένουν οι ίδιοι και οι τελικοί αποδέκτες των προϊόντων του έργου θα είναι ομογενείς και αλλογενείς μαθητές και εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη χώρα αυτή.

Η παρούσα συνοπτική μελέτη περιλαμβάνει τα αποτελέσματα των επιμέρους μελετών που υλοποιήθηκαν από την Ερευνητική Ομάδα Καναδά και που στοχεύουν να παρουσιάσουν την γενική εικόνα της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού στη χώρα αυτή.⁽¹⁾ Για το σκοπό αυτό μελετήθηκε τόσο το συμπληρωματικό σύστημα εκπαίδευσης - απογευματινά και κυρίως Σαββατιανά σχολεία - όσο και το τρίγλωσσο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Κεμπέκ - σχολεία «Σωκράτης» και «Δημοσθένης» και το τρίγλωσσο σχολείο «Μεταμόρφωση» της Μητρόπολης Καναδά στο Τορόντο.

Πιο συγκεκριμένα οι μελέτες που έγιναν απέβλεπαν, ανάμεσα στ' άλλα, να απαντήσουν και στα παρακάτω ερωτήματα:

1. Πώς εξελίχθηκε ιστορικά από τις αρχές αυτού του αιώνα η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στον Καναδά και ποια ήταν η όλη φιλοσοφία της.
2. Ποιες είναι οι μορφές οργάνωσης και διοίκησής της και πώς επηρεάζονται από την πολιτική της χώρας υποδοχής.
3. Τι διδακτικά υλικά και αναλυτικά προγράμματα χρησιμοποιούνται και πόσο ανταποκρίνονται στις ανάγκες των μαθητών (αξιολόγηση διδακτικών υλικών).
4. Ποια είναι τα δημογραφικά και λοιπά χαρακτηριστικά γονέων και μαθητών.
5. Ποια είναι τα ακαδημαϊκά προσόντα των δασκάλων και ποιες είναι οι ανάγκες επιμόρφωσής τους.
6. Ποια είναι η οργάνωση των γονέων και πόσο επηρεάζουν την πολιτική των σχολείων.
7. Τι ρόλο παίζει η οικογένεια στην ώθηση των παιδιών να μάθουν ελληνικά και να μελετήσουν τον ελληνικό πολιτισμό.
8. Ποιοι είναι οι λόγοι της συνεχούς ελάττωσης των μαθητών στα σχολεία ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης.
9. Σε ποιους χώρους χρησιμοποιείται η ελληνική γλώσσα και σε ποιο βαθμό.

Η παρουσίαση μέσα από τις επιμέρους μελέτες της συνοπτικής εικόνας της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στον Καναδά στόχευε να επιτρέψει την εφαρμογή στη συνέχεια του υπόλοιπου προγράμματος, όπως αυτό προβλεπόταν στις δράσεις **Αθηνά, Προμηθέας** και **Ερμής** του έργου «Παιδεία Ομογενών».

Αυτό που επιδιώχθηκε σ' αυτές τις μελέτες και που παρουσιάζεται στη συνέχεια στη συνοπτική μελέτη σ' αυτό τον τόμο ήταν να τοποθετηθεί το θέμα της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης μέσα σ' ένα γενικότερο πλαίσιο για να γίνει δυνατή η μελέτη της σε συνδυασμό με τον περιγύρο και το όλον περιβάλλον της. Όπως ήταν φυσικό, ο περιορισμένος χρόνος που διαθέταμε δεν μας επέτρεψε να μελετήσουμε όλες τις παραμέτρους αυτού του περιβάλλοντος - ή δεν μας επέτρεψε να εμβαθύνουμε όσο θα έπρεπε σε άλλες απ' αυτές - ούτε και να παρουσιάσουμε αναλυτικά μερικά από τα προβλήματα της ελληνόγλωσσης αυτής εκπαίδευσης. Παρ' όλα αυτά πιστεύουμε πως παρουσιάζουμε ένα ολοκληρωμένο πορτραίτο της, έστω και αν επιμέρους μελέτες θα ήταν ακόμη χρήσιμες στο μέλλον για την εμβάθυνση ορισμένων θεμάτων, την διευκρίνηση ή την αποσαφήνιση άλλων (π.χ. το θέμα της συνεχούς ελάττωσης των μαθητών και οι προσδοκίες της δεύτερης και τρίτης γενιάς από το ελληνόγλωσσο σχολείο).

Όπως θα φανεί και στη συνέχεια επιμείνουμε στο ιστορικό περίγραμμα, τόσο της ελληνικής παρουσίας στον Καναδά όσο και σ' αυτό της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης που είναι άλλωστε αλληλένδετα. Ο λόγος είναι βέβαια απλός: δεν μπορεί να γίνει κατανοητή η ελληνόγλωσση εκπαίδευση, ο ρόλος και οι επιδιώξεις της εκτός αυτού του ιστορικού περιγράμματος. Ο ελληνισμός του Καναδά είναι ένας μικρόκοσμος με τη δική του δυναμική που για χρόνια αναπαρήγαγε ελλαδικά πρότυπα αλλά από ένα σημείο και πέρα αναπαράγει επίσης πρότυπα της χώρας υποδοχής. Ταυτόχρονα παράγει και τα δικά του πρότυπα, λίγο πολύ παροικιακά των μεταναστευτικών κοινοτήτων.

Μέσα σ' αυτό το μικρόκοσμο με τα αλληλοσυγκρουόμενα πολλές φορές πρότυπα -αλλά και συμφέροντα-, αναπτύχθηκε και το ελληνόγλωσσο σχολείο. Φυσικό ήταν επομένως αυτό το σχολείο να προσπαθεί να παρακολουθήσει την εξέλιξη της κοινότητας και τις διάφορες μεταλλαγές της για να μπορεί να προσαρμόζεται ανάλογα.

Σήμερα οι ελληνικές κοινότητες του Καναδά επαναπροσδιορίζονται και επαναπροσδιορίζουν και τους στόχους τους. Από μεταναστευτικές κοινότητες Ελλήνων εξελίσσονται σε κοινότητες Ελληνοκαναδών δεύτερης και τρίτης γενιάς. Ποιοί ήταν οι στόχοι του ελληνόγλωσσου σχολείου για τους Έλληνες μετανάστες της πρώτης γενιάς, ποιοί είναι οι στόχοι του ίδιου σχολείου για τους Ελληνοκαναδούς της δεύτερης γενιάς; Ποιες είναι οι προσδοκίες των Ελληνοκαναδών δεύτερης γενιάς από το ίδιο σχολείο;

Το ερώτημα είναι βασικό όχι μονάχα σε καθαρά φιλοσοφικό επίπεδο αλλά και σε

επίπεδο ακόμη πρακτικό που αφορά τον τρόπο διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας, την παραγωγή διδακτικού υλικού, καθώς και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

Η μελέτη που ακολουθεί δεν φιλοδοξεί να απαντήσει οριστικά σ' αυτό το ερώτημα αφού η συζήτηση συνεχίζεται και ο περιορισμένος χρόνος που είχαμε στη διάθεσή μας δεν μας επέτρεπε να το διερευνήσουμε σε βάθος. Μας επέτρεψε όμως τουλάχιστο να κατανοήσουμε τις αλλαγές και την μετεξέλιξη που επήλθαν στον καναδικό ελληνισμό και έτσι να προσπαθήσουμε να προσαρμόσουμε τα προϊόντα του έργου «Παιδεία Ομογενών» σ' αυτή τη νέα πραγματικότητα.

Σημειώσεις

- ⁽¹⁾ Ο όρος «μελέτη» είναι περιεκτικός των επιμέρους μελετών. Επομένως, άλλοτε γίνεται λόγος για «μελέτη» με αυτή την περιεκτική έννοια και άλλοτε για μελέτες με αναφορά στα επιμέρους. Το σύνολο των επιμέρους μελετών καθώς και διάφορα εμπειρικά υλικά στα οποία στηρίχθηκαν βρίσκεται κατατεθειμένο στο Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών του Πανεπιστημίου Κρήτης.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ II

ΚΑΝΑΔΑΣ Η ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ

Στέφανος Κωνσταντινίδης

Ο Καναδάς είναι μια τεράστια χώρα σε έκταση που καλύπτει 9.975.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Είναι η δεύτερη μεγαλύτερη σε έκταση χώρα του κόσμου μετά την Ρωσία και περιβάλλεται από τρεις ωκεανούς: τον Ειρηνικό στα δυτικά, τον Ατλαντικό στα ανατολικά και τον Ανταρκτικό ωκεανό στα βόρεια.

Παρά την έκτασή του όμως, ο Καναδάς έχει σήμερα ένα πληθυσμό 30 μόνο εκατομμυρίων κατοίκων, εγκατεστημένων κυρίως στα νότια της χώρας. Είναι χωρισμένος σε δέκα επαρχίες και τρεις εδαφικές περιφέρειες⁽¹⁾ που και οι δεκατρείς μαζί αποτελούν την Καναδική Ομοσπονδία. Η Καναδική Ομοσπονδία δημιουργήθηκε με νόμο του αγγλικού κοινοβουλίου το 1867. Ο νόμος αυτός αποτέλεσε ταυτόχρονα και το σύνταγμα της χώρας και «επαναπατρίσθηκε» (έπαψε να είναι της αρμοδιότητας του αγγλικού κοινοβουλίου) το 1982 με τη συνταγματική μεταρρύθμιση που έδωσε στον Καναδά το δικό του σύνταγμα συνοδευόμενο από ένα χάρτη ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι καναδικές επαρχίες διαθέτουν, με βάση το σύνταγμα, αποκλειστικές εξουσίες σε ορισμένους τομείς (π.χ. στην παιδεία και την κουλτούρα) ενώ σε άλλους τομείς οι αρμοδιότητες μοιράζονται ανάμεσα στις επαρχιακές κυβερνήσεις και την ομοσπονδιακή (π.χ. οικονομία). Η εξωτερική πολιτική και η άμυνα είναι της αποκλειστικής αρμοδιότητας της ομοσπονδιακής κυβέρνησης.

Για τους σκοπούς της μελέτης αυτής αξίζει να σημειωθεί πως ο Καναδάς δεν διαθέτει υπουργείο Παιδείας και πως ο τομέας αυτός είναι της αποκλειστικής αρμοδιότητας των επαρχιών. Επομένως, δεν υπάρχει ενιαίο καναδικό εκπαιδευτικό σύστημα. Ακόμη και στο επίπεδο κάθε επαρχίας το εκπαιδευτικό σύστημα είναι αποκεντρωμένο και τα υπουργεία παιδείας έχουν περισσότερο συντονιστικό παρά διοικητικό ρόλο. Η διοίκηση της εκπαίδευσης ανήκει συνήθως σε εκλεγμένα εκπαιδευτικά συμβούλια. Η εκλογή τους, κατοχυρωμένη συνταγματικά, γίνεται με βάση τη θρησκεία, καθολική ή προτεστάντικη, αν και τελευταία με κάποιες συνταγματικές μεταρρυθμίσεις το κριτήριο της θρησκείας έχει αντικατασταθεί σε ορισμένες επαρχίες με αυτό της γλώσσας. Έτσι, αντί για προτεστάντικα και καθολικά εκπαιδευτικά συμβούλια, εκλέγονται αγγλόφωνα ή γαλλόφωνα.

Το γεγονός της αποκέντρωσης του καναδικού εκπαιδευτικού συστήματος συνδυαζόμενο με την μεγάλη έκταση της χώρας καθώς και την αμερικάνικη πολιτιστική επίδραση δίνει πολλές φορές την εντύπωση ότι από τη μια επαρχία στην άλλη βρισκόμαστε σε διαφορετική χώρα. Άλλωστε για πολλά θέματα - όχι μόνο εκπαίδευσης αλλά και οικονομίας, εργατικών σχέσεων κ.λπ. - είναι αναγκαία η υπογραφή σχετικών συμφωνιών ανάμεσα στις καναδικές επαρχίες για να υπάρξει ένα μίνιμουμ ομοιομορφίας σ' όλη τη χώρα αλλά και λειτουργικότητας σ' αυτούς τους τομείς. Να σημειώσουμε ακόμη εδώ πως και ξένες χώρες για θέματα επαρχιακής αρμοδιότητας (π.χ. παιδεία) πρέπει να υπογράψουν συμφωνίες όχι μόνο με τον Καναδά αλλά και με τις καναδικές επαρχίες.

Ας σημειωθεί πως ο Καναδάς έχει δυο επίσημες γλώσσες: την αγγλική και την γαλλική. Επιπλέον αγγλόφωνοι και γαλλόφωνοι αποτελούν τους δύο «ιδρυτικούς» λαούς της χώρας. Στην πραγματικότητα οι γαλλόφωνοι βρίσκονται σήμερα συγκεντρωμένοι στην επαρχία του Κεμπέκ (κάπου 6 εκατομμύρια σ' ένα συνολικό πληθυσμό γύρω στα 7 εκατομμύρια), ενώ άλλο ενάμισυ περίπου εκατομμύριο γαλλόφωνων ζουν στον υπόλοιπο Καναδά. Το κίνημα για την ανεξαρτησία του Κεμπέκ είναι ένας παράγοντας που πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη για τους σκοπούς της μελέτης αυτής. Ανεξάρτητα του αν θα οδηγήσει ή όχι στην ανεξαρτησία, το κίνημα αυτό θα ασκεί την επίδρασή του στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής και πολιτιστικής πολιτικής του Κεμπέκ, της επαρχίας όπου ζει ένα από τα πιο ζωντανά κομμάτια του ελληνισμού του Καναδά. Σήμερα, οι μη αγγλοσαξωνικής ή γαλλικής καταγωγής Καναδοί (αφομοιωμένοι ή ενσωματωμένοι κατά κύριο λόγο στην αγγλόφωνη κοινωνία) υπερτερούν αριθμητικά των «ιδρυτικών λαών» της χώρας. Δίπλα σ' αυτό τον πληθυσμό ζουν στον Καναδά - κατά το μεγαλύτερο μέρος απομονωμένοι (reserves) - και κάπου 800 χιλιάδες αυτόχθονες Ινδιάνοι. Οι αυτόχθονες καταπιέστηκαν και ως ένα σημείο εξολοθρεύτηκαν από τους λευκούς εποίκους, ιδίως την πρώτη περίοδο του εποίκισμού. Σήμερα, ακόμη είναι από τους φτωχότερους Καναδούς και αντιμετωπίζουν τεράστια κοινωνικά προβλήματα.

Επίσημα η πολιτική τόσο της Ομοσπονδιακής όσο και των επαρχιακών κυβερνήσεων - με κάποιες διαφοροποιήσεις στην επαρχία του Κεμπέκ- απέναντι στις διάφορες εθνικές ομάδες, είναι αυτή του πολυπολιτισμού. Αναγνωρίζεται δηλαδή ότι η καναδική κοινωνία είναι πολυπολιτισμική και ότι κάθε εθνική ομάδα έχει δικαίωμα να διατηρήσει και να αναπτύξει τον πολιτισμό και τη γλώσσα της. Σ' αυτά τα πλαίσια της ανάπτυξης του πολυπολιτισμού ενισχύονται - πολύ λιγότερο σήμερα - και οικονομικά οι διάφορες εθνοτικές ομάδες. Να σημειώσουμε όμως εδώ πως ο πολυπολιτισμός περιορίζεται στην ανάπτυξη του από το γεγονός πως μόνο τα γαλλικά και τα αγγλικά αναγνωρίζονται σαν επίσημες γλώσσες. Ακόμη πως στην πράξη η αγγλική γλώσσα έχει επιβληθεί απόλυτα σ' όλο τον Καναδά με εξαίρεση την επαρχία του Κεμπέκ. Στην επαρχία αυτή, η κυβέρνηση της καταβάλλει τεράστιες προσπάθειες για τη προστασία της γαλλικής γλώσσας και του πολιτισμού που φτάνει μέχρι και την υιοθέτηση σχετικής νομοθεσίας που απαγορεύει τις μη γαλλόφωνες επιγραφές και υποχρεώνει τους μετανάστες να στέλνουν τα παιδιά τους στο γαλλόφωνο εκπαιδευτικό σύστημα.

Χωρίς αμφιβολία οι ιδιαιτερότητες αυτές της χώρας υποδοχής, επηρεάζουν την ελληνόφωνη εκπαίδευση στον Καναδά. Πιστεύουμε ότι αυτό θα φανεί στα κεφάλαια που ακολουθούν.

Σημειώσεις

- ⁽¹⁾ Η εδαφική περιφέρεια (territory) έχει περισσότερη εξάρτηση από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση και επομένως πολύ λιγότερη αυτονομία. Εξάλλου, οι εξουσίες της περιφέρειας δεν είναι κατοχυρωμένες συνταγματικά όπως συμβαίνει με τις επαρχίες αλλά παραχωρούνται από την Ομοσπονδιακή κυβέρνηση με νόμο του Καναδικού Κοινοβουλίου.